

De laatste deadline voor Iran... en het Westen?

De onderliggende belangen

Bart Smedts¹

Het Studiecentrum voor Veiligheid en Defensie (SCVD) van het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie publiceert sporadisch korte analyses van actuele thema's in zijn reeks van e-Notes. Deze reeks en andere publicaties zijn beschikbaar op onze website www.rhid.be

Ruim een jaar geleden kon men in de kringen van de P5+1-onderhandelaars (de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, China, Rusland, Duitsland) voor het eerst een nieuw discours horen met betrekking tot het Iraanse atoomprogramma: de politieke doelstelling van Iran was bereikt, zo zei men (Jazy, 2013). Indien het land over een kernbom had willen beschikken, zou het dat al lang in zijn bezit hebben. Kernbommen zouden immers geen garantie voor regionale veiligheid bieden. Waarnaar streeft de Islamitische Republiek dan wel? Volgens dezelfde bron naar erkenning van zijn rechten op het vreedzame gebruik van kernenergie. De erkenning van dit recht is ingebed in artikel IV van het non-

proliferatieverdrag dat het land in 1970 ondertekende. In dat opzicht wil het Iraanse regime kunnen beschikken over de volledige beslissingsautonomie inzake zijn eigen brandstofcyclus. Ook al zouden de onderhandelaars een beperking opleggen in het aantal centrifuges en de maximaal te produceren hoeveelheid splijtstof of de concentratie ervan, het idee dat Iran over een eigen capaciteit beschikt zou niet volledig van tafel kunnen worden geveegd zonder het verdrag zelf te ondermijnen. Waarop hoopt het land nog? Dat de sancties die de economie zwaar treffen en de groei van het olieproducerende land in de weg staan, worden opgeheven. Olie is het belangrijkste exportproduct van Iran en de combinatie van een exportembargo boven op de inperking van banktransacties of zelfs de bevrozing van fondsen, schaden de lokale economie. Zo erg zelfs dat de overheid de schuld

¹ Vorser bij het Studiecentrum voor Veiligheid en Defensie (SCVD) van het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie (KHID). De in dit artikel geuite standpunten vallen uitsluitend onder de verantwoordelijkheid van de auteur en geven niet noodzakelijkerwijs de standpunten en het beleid van het Ministerie van Landsverdediging of van het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie weer.

ervan krijgt. Als er een scenario is dat absoluut vermeden moet worden, is het wel dat van een interne strijd tussen de conservatieve hardliners in de meerderheid in het parlement enerzijds en de gematigden onder leiding van hun president Rouhani anderzijds. Een jaar geleden werd die mogelijkheid van een versteviging van de harde lijn al angstvallig in de gaten gehouden. Wat men in dat jaar wel wou toestaan was een eenmalige onderhandeling die ten gronde zou worden gevoerd en waarbij eerst en vooral de voornoemde principes van vreedzame toegang zouden worden erkend. De nieuwe deadline van de onderhandelingen in Wenen werd na opnieuw een uitstel van vier maanden op 24 november 2014 gesteld. Maar waarom zou dit de laatste deadline kunnen zijn? En welke factoren bepalen of het de laatste deadline is?

Vooreerst is de regionale situatie vandaag helemaal niet vergelijkbaar met die van een jaar geleden. In Syrië en Irak is een onverwachte factor roet in het eten komen gooien: de Islamitische Staat (IS) is een niet-staatsactor die de veiligheid van de regio in gevaar brengt. Kan men zich vandaag inbeelden welk een dreiging zou uitgaan vanuit die regio indien de chemische wapens niet uit Syrië waren gehaald. Nochtans vreest men in het Midden-Oosten nog steeds de niet-conventionele ambities van die extreme groepering en eventuele stocks die niet aangegeven zouden zijn. Iran kan in die regio een belangrijke rol spelen indien het na de onderhandelingen van 24 november de positie van gezworen vijand zou inruilen tegen die van belangrijke partner: hoe belangrijk is die medewerking? De vraag stellen of de chaotische situatie in Afghanistan meer dan een decennium zou hebben aangesleept indien Iran partner van het Westen was geweest, is de vraag beantwoorden. Iran als partner of bondgenoot van het Westen? Een utopie, of een buitengewoon antwoord op een buitengewone dreiging?

Daarnaast is er het lokale klimaat in Iran: de economische sancties zijn door de bevolking voelbaar en daarvan kan de harde lijn gebruik maken om opnieuw naar de macht te willen grijpen. Noch de gematigden, aangevoerd door hun president Rouhani, noch het Westen willen opnieuw een scenario waarin de harde lijn met een nieuw Ahmadinejad-type komt aandraven, ook al zou die vandaag een andere naam dragen, zoals Mohammad Bagher Ghalibaf, de conservatieve burgemeester van Teheran, of Mohsen Rezai, voormalig commandant van de Revolutionaire Garde. De grootste stemmenkanonnen van de harde lijn kunnen ditmaal meer succes oogsten dan Rouhani indien de economie instort. En intern weet men dat zonder te praten met de harde lijn in Teheran, onder andere met de *City Council*, niets kan worden bereikt. De vraag blijft of de opheffing van de sancties snel genoeg een tastbaar effect kunnen hebben op de Iraanse economie om de harde lijn in toom te houden: er zal een latentietijd zijn tussen de (gedeeltelijke) opheffing van sancties en de concrete gevolgen voor de economie. Een definitieve oplossing kan dus niet langer op zich laten wachten. Bovendien heeft ook de binnenlandse politiek van Iran baat bij een definitieve overeenkomst: als het akkoord kan bezegeld worden, kan de opheffing van de sancties zorgen voor zowel een politieke als economische relance van het land. Het zou meteen een belangrijke actor worden achter de schermen van de conferentie van Helsinki met het oog op de totstandkoming van een zone vrij van massavernietigingswapens in het Midden-Oosten: nog nooit is de motivatie van het Westen zo groot geweest om dit project tot een goed einde te brengen sinds de radicale oriëntatie van IS duidelijk werd.

Bovendien is er binnen westerse, en zeker Europese kringen, nog een bijkomende motivatie om opnieuw op goede voet te onderhandelen met Iran: de mogelijkheid en ook de expliciete belofte om

een alternatief te hebben voor de energiereserves die door Oekraïne aan Europa worden geleverd, vormen in de huidige context van het Oekraïense conflict een extra motivatie om de onderhandelingen tot een goed einde te brengen. Met de winter in aantocht en de wetenschap dat de beschikbare energiebronnen ontoereikend kunnen zijn in enkele Europese landen, is dit een belangrijk argument.

Daarenboven heerst een ongemak ten opzichte van de republikeinen in de Verenigde Staten: president Rouhani kan het zich niet veroorloven om de harde lijn in de VS aan te wakkeren door een akkoord te laten mislukken. De tussentijdse verkiezingen werden immers door de republikeinen gewonnen en president Obama wil zelf ook niet wachten tot de volgende presidentsverkiezing om de onderhandelingen met Iran af te ronden: de meeste republikeinen zouden een akkoord afwijzen indien er geen concrete resultaten over het onderzoek van het vermeende militaire programma van Iran en de daaraan verbonden rakettesten werden geboekt. Materieel is dat voor 24 november niet haalbaar.

Maar zijn dit dan de beslissende factoren of slechts elementen die de richting kunnen geven naar een definitief akkoord? Misschien is deze wel de belangrijkste: de deadline van 24 november is dicht bij de herzieningsconferentie van het non-proliferatieverdrag in mei van volgend jaar. Het voortbestaan van het verdrag en zijn afdwingbaarheid hangen af van het welslagen van deze onderhandelingen. Dit behelst dus ook de erkenning voor Iran van het recht op het vreedzame gebruik van kernenergie. Voorwaarden kunnen opgelegd worden, namelijk op het gebied van de maximale concentratie van de aanmaak van splijtstof, de maximale beschikbare hoeveelheden splijtstof en centrifuges, de controle op uitvoer en herverwerking ... maar het mislukken van de onderhandelingen voor die datum zou ongeziene gevolgen hebben: het voortbestaan van het verdrag zelf komt dan in gevaar ... en dat wil niemand.

Bibliografie

Jazy, Nasser Hadian, University of Tehran, Toespraak EU-conferentie inzake non-proliferatie en ontwapening, 1 oktober 2013, Brussel.

Maleki, Abbas, Sharif University of Technology, Toespraak EU-conferentie inzake non-proliferatie en ontwapening, 4 september 2014, Brussel.

Eventuele commentaar of opmerkingen zijn welkom op het volgende e-mailadres: irsd-cesd-scvd@mil.be.

*Andere publicaties van het Studiecentrum voor Veiligheid en Defensie kunnen worden gedownload op **onze website**.*

